

Dalje se u radu govori o rudarstvu, kao o starijoj industrijskoj grani u Makedoniji, i naglašava da je eksploatacija olova, srebra, bakra, zlata i dr. potkraj turske vladavine opala, ali da su tridesetih godina ovog stoljeća otvoreni rudnici magnezita, hromita, mangana, antimona i dr. Ipak se, i pored domaćih sirovina i jeftine radne snage, industrija u Makedoniji počela veoma kasno razvijati (i to tekstilna, prehrambena i duhanska), uglavnom zbog historijskih okolnosti, nedovoljnog kapitala i nedostajanja električne energije.

Razmatranjem saobraćajnih i trgovačkih prilika završava se rad »Makedonija kao prirodna i ekonomska cjelina«. Tu je dan kratak osvrt na putove u Makedoniji, naglašeno da su još u rimsko doba kroz nju prolazili važni međunarodni putovi, da su se u vrijeme prvih stoljeća svoje vladavine Osmanlije brinuli za relativno sigurno putovanje tim putovima, i da je nova etapa u razvoju saobraćaja u Makedoniji nastala izgradnjom željeznica. U vezi s trgovinom, kaže se da se poslije političke stabilizacije Osmanlijske imperije trgovina počela razvijati i da su u XVIII i XIX st. makedonski trgovački karavani prenosili pamuk i ostale poljoprivredne proizvode čak u srednju Evropu, odakle su donosili industrijske proizvode, uglavnom tekstil.

U zaključku rada (str. 327—328) naglašeno je da Makedonija predstavlja zaočruženu prirodnu cjelinu, amfiteatralno okrenutu prema Solunskom zalivu, i da je potkraj turske vladavine bila i ekonomska i etnografska cjelina, ali da je njen daljnji prirodni razvoj bio prekinut neprirodnom političkom podjelom 1913. godine.

Iako je prvi put objavljen prije 34 godine, a svakako je pisan prije, rad »Makedonija kao prirodna i ekonomska cjelina« veoma je uspješno riješio zadatak postavljene u naslovu, i prikazao Makedoniju u toku njena historijskog razvitka. Uz to, prilično je prostora posvećeno demografskim prilikama u Makedoniji, i pri tome dani komparativni statistički podaci o stanovništvu u svim makedonskim krajevima, odnosno većim naseljima, i to posebno za Makedoncu, a posebno za ostale narodnosti (Turke, Vlahe, Rome, Grke i dr.) od druge polovice prošlog do tridesetih godina ovoga stoljeća. Primjedbe na raspored teksta, na oblasnu podjelu i na to što je nekim podnaslovima posvećeno više a nekim manje pažnje, nimalo ne umanjuju vrijednost toga rada, jer prije obavljanja »Historije makedonskog naroda« on je bio tako reći jedino djelo u kome je prikazana makedonska stvarnost. Ako se ima na umu to da je taj rad prvi put objavljen u susjednoj NR Bugarskoj, gdje se posljednjih godina uporno negira ta stvarnost, vrijednost se toga rada još više povećava.

Milka Zdraveva

*ĐURO ĐAKOVIĆ, Život i djelo. Građa za monografiju,
Slavonski Brod 1979, 594 str.*

Đuro Đaković, istaknuti prvak radničkog pokreta Jugoslavije do 1929, nema još uvijek znanstvene biografije. Izdanjem građe i organiziranjem znanstvenog skupa učinjen je velik korak ka ostvarenju toga cilja.

Grada je prvi put prezentirana javnosti 24. travnja 1979. u Slavonskom Brodu, uoči dana posvećenog obilježavanju pedesetogodišnjice smrti Đure Đakovića. Knjigu je pripremila za štampu dr Ubavka Vujošević iz Beograda. Na prvo je mjesto u knjizi stavila biografiju Đure Đakovića, koju je napisao Josip Broz, u listopadu 1938, u Moskvi, kao generalni sekretar KPJ. Ta biografija i danas u najkraćim crtama opisuje Đakovićev život i njegovo značenje. Tito kaže: »Ovaj čestiti predstavnik porobljene radničke klase Jugoslavije prošao je slavan put. Rijetki su takvi rukovodioci u radničkom pokretu Jugoslavije čiji bi život od rane mladosti bio toliko bogat borbom za interese i za oslobođenje radničke klase, kojoj je on pripadao.« Značajno je da je Đaković radio na području Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Slovenije, i da se svugdje zalagao za jedinstvo radničkog pokreta i za beskompromisnu klasnu borbu. Nikada nije pripadao ni jednoj partijskoj frakciji, pa su njegovi radovi važni za analiziranje frakcionaškog spora u KPJ.

Grada za monografiju raspoređena je u nekoliko dijelova. *Spisi* sadrže dokumente koje je pisao Đuro Đaković kao sindikalni i partijski radnik od 1916. godine do smrti. Ta skupina sadrži 63 rada (članci, pisma, izvještaji i predstavljanja) i izložena je kronološkim redom. Ti su radovi različito potpisani ili uopće nepotpisani, te je u autoriziranje tih dokumenata uložen velik trud i višestranost su razmatrani i zatim potvrđeni. Tu su prvi put objavljeni i neki dokumenti iz fonda Kominterne, a posebno je zanimljiv dokument koji je Đaković pisao 10. I 1928. u Moskvi, obrazlažući kao nefrakcionaš spor u KPJ.

Dvadeset dva Đakovićeve govora na radničkim zborovima i partijskim sastancima objavljuju se također kronološki. Prema tim govorima, od ožujka 1911. do aprila 1928, možemo pratiti ideološko sazrijevanje Đure Đakovića i njegov rad među radništvom. Ali u cjelini je sačuvano i objavljeno samo Đakovićevo izlaganje na aprilskom savjetovanju predstavnika KPJ i predstavnika Kominterne u Moskvi 1928. godine.

Osim spisa i govora u knjizi je objavljeno i 114 *dokumenata* važnih za šire sagledavanje revolucionarne djelatnosti Đure Đakovića. Ti su prilozi raspoređeni u četiri tematske grupe.

Prva grupa »Dokumenti o partijskom i sindikalnom radu Đure Đakovića« sadrži zaključke sindikalnih i partijskih foruma o Đakoviću i izvode sa sjednica koji se odnose na Đakovića.

Druga grupa ima naziv »Dokumenti o hapšenjima Đure Đakovića i o njegovim sudskim procesima«. U toj grupi nalazimo brojne dokumente, od novinskog izvještaja o istrazi protiv Đakovića i drugova 1919. godine do dokumentacije iz 1929. koja govori o policijskoj potrazi za Đakovićem, njegovom hapšenju na Ribnjaku, u Zagrebu, saslušanju, obdukciji nakon ubistva i policijskim izvještajima o ubistvu. Ta je grupa potresno svjedočanstvo o desetogodišnjim progonima toga istaknutog komunističkog borca i o njegovom mučkom ubistvu na jugoslavensko-austrijskoj granici. U toj grupi nalaze se, također, i dokumenti iz kojih se vidi akcija komunističkih koji zahtijevaju da se Đakovićovo ubistvo objasni i osveti i kako je vlast prekinula svaku daljnju istragu o tome ubistvu.

Treću grupu priloga čine »Dokumenti o odjeku Đakovićevog ubistva u jugoslavenskom i međunarodnom radničkom pokretu i evropskoj progresivnoj javnosti«. Ta je grupa nastala brižnim pregledavanjem komunističke i napredne štampe iz vremena Đakovićeve smrti, i daje obilje materijala za proučavanje

reagiranja u Evropi na smrt Đure Đakovića i Nikole Hećimovića. Protest zbog ubistva uputio je jugoslavenskoj vladi i poznati francuski književnik i pacifist Henri Barbusse u ime Komiteta za obranu žrtava bijelog terora na Balkanu. Austrijska vlada, ne želeći remetiti odnose s jugoslavenskom vladom, nije poduzela nikakvu akciju zbog ovog graničnog incidenta, iako se zločin zbio na njezinom teritoriju. Grupa je veoma zanimljiva i sa stanovišta međunarodnih odnosa.

Četvrta grupa sadrži »Dokumente o obilježavanju godišnjica Đakovićeve smrti i o njemu kao partijskom radniku od 1930. do 1949.«. Iz tih materijala vidimo kako je već pred rat Đuro Đaković postao legenda i jedna od najistaknutijih ličnosti komunističkog i radničkog pokreta Jugoslavije. U tu grupu treba staviti i biografiju koju je pisao 1938. Josip Broz Tito, a koja je u knjizi izdvojena iz grupe i stavljena na uvodno mjesto.

Knjiga je opremljena opsežnim i veoma dobrim i obilnim naučno-stručnim aparatom. Dana su objašnjenja svih historijskih događaja spomenutih u građi kao i imena, i taj je dio knjige osobito vrijedan prilog za svakog historičara radničkog pokreta. Radu je dodana i iscrpna kronologija Đakovićevog života, registar osobnih imena i geografskih naziva, te objašnjenje skraćenica. Građa je obogaćena s dvanaest fotografija o radu i životu Đure Đakovića, te sa 17 faksimila dokumenata prezentiranih u građi. Rad su recenzirali dr Slavoljub Cvetković iz Beograda i dr Dragiša Jović iz Slavenskog Broda.

Priruđujući tu knjigu za štampu, dr Ubavka Vujošević morala je poduzeti veoma opsežna i dugotrajna istraživanja u arhivima i bibliotekama Jugoslavije i inozemstva, i mislim da je u taj posao uložena golem hvalevrijedan trud, a rad obavljen s velikom znanstvenom akribijom. Zato, to izdanje Historijskog instituta Slavonije i Baranje iz Slavenskog Broda predstavlja veoma korisnu publikaciju koja može obogatiti saznanje svakog historičara, svakog poznavatelja historije radničkog pokreta i svakoga političkog radnika. Ujedno, ta građa može poslužiti kao solidna osnova za pisanje znanstvene monografije o Đuri Đakoviću, borcu koji je svoj život utkao u borbu radničke klase Jugoslavije.

Mira Kolar-Dimitrijević

PRILOZI ZA ISTRAŽIVANJE HRVATSKE FILOZOFSKE BAŠTINE, br. 1-2

Od velikog je značenja pojava časopisa *Prilozi* koji je pokrenuo Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu — Odjel za povijest filozofije — s ciljem da studijskim prikazima istraži i javnosti prezentira kontinuitet filozofske misli Hrvata u domovini, ili u vezi s razvojem evropske filozofije u tijeku vjekova. Riječ je, naime, o hvalevrijednom pokušaju da se bogata hrvatska filozofska baština, kao integralni dio hrvatske kulture i povijesti, osvijetli u njenom sustavnom razvoju i da se svi značajni doprinosi, koje su naši sinovi dali razvoju evropske filozofije, vrate imenu našega naroda. Jer, kao što se zna, hrvatska je povijest danas, uglavnom, poznata s juridičko-političkog, po-